

CONSIDERAȚII PRIVIND CONTRIBUȚIA ARADULUI LA REALIZAREA MARI UNIRI¹

Marius-Ioan GREC
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad

Vasile Goldiș a fost cel care la Alba Iulia anunța întregului popor român, că dezideratul național s-a dus la bun sfârșit. După unirea Basarabiei și Bucovinei cu România, a urmat desăvârșirea Statului Național prin Actul de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia. Proclamația Unirii a fost redactată la Arad, de un grup de patrioți arădeni: Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Ioan Suciu ... și citită la Alba Iulia de către Vasile Goldiș, cel care a dat "girul" final documentului. **Cu alte cuvinte, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a fost gândită, proiectată și realizată la Alba Iulia de către arădeni.**

La Arad a funcționat (din 20 octombrie/2 noiembrie 1918) **Consiliul Național Român Central - CNRC** (fostul **Consiliu Național Român**, creat la Budapesta pentru a pregăti unirea), Aradul devenind astfel, **capitala** celei dintâi guvernări românești asupra întregii Transilvanii. **CNRC** a fost considerat în tot cursul existenței sale, până la crearea Consiliului Dirigent, drept **singurul organism politic al românilor din Transilvania. Aradul devine "de facto": Capitala politică a Transilvaniei și Banatului.**

Consiliul Național Român Central se formează în luna octombrie 1918, după o întâlnire la Budapesta a reprezentanților Partidului Național Român cu reprezentanții mișcării social-democrate din Transilvania, în care - și unii și alții - s-au pronunțat pentru o colaborare în cadrul unui consiliu comun. Înființarea consiliului are loc la Budapesta la 31 octombrie 1918, având în componență **șase naționali**: Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Teodor Mihali, Ștefan Cicio Pop, Alexandru Vaida-Voievod, Aurel Vlad și **șase socialiști**: Tiron Albani, Ion Flueraș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Iosif Renoiu și Baziliu Surdu.

Consiliul Național Român Central își începe activitatea la **Arad**, la 2 noiembrie 1918, în casa lui Ștefan Cicio Pop, care este numit președintele consiliului. De la această dată consiliul a început formarea organizațiilor teritoriale, comitatense, cercuale și comunale, prin intermediul cărora consiliul nu doar a orientat, ci **a condus efectiv viața politică din Transilvania.**

La data de 9 noiembrie 1918 consiliul ia decizia de a trimite o notă diplomatică guvernului maghiar prin care solicită preluarea *puterii depline de guvernare asupra teritoriilor locuite de români în Ardeal și Țara Ungurească.*

Nota diplomatică, redactată de către **Vasile Goldiș**, **solicita guvernului maghiar să-i transmită consiliului autoritatea politică, administrativă și militară a celor 23 de comitate din Transilvania și a părților românești din comitatele Bichiș, Cenad și Ugocea și a fost trimisă la 10 noiembrie 1918, termenul de îndeplinire fiind fixat la 12 noiembrie 1918, la ora 18.**

Guvernul maghiar răspunde solicitând o amânare de 12 ore, iar apoi trimite la Arad o delegație condusă de contele Oszkár Jászi, ministru al naționalităților, pentru tratative. Condițiile prezentate de guvernul maghiar la 13 noiembrie 1918 sunt respinse după două zile de negocieri, iar în seara zilei de 14 noiembrie 1918, **Consiliul Național Român Central a transmis poporului român din Transilvania un comunicat prin care anunța că tratativele purtate cu delegația maghiară nu au dus la nici un rezultat, deoarece intenția românilor era *Desfacerea totală.***

A doua zi, după eșecul tratativelor cu delegația maghiară condusă de ministrul Jászi, la 15 noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central ia hotărârea de a declara unirea românilor transilvăneni, crișeni, bănățeni și maramureșeni cu Regatul României într-o Mare Adunare Națională.

---

¹ A se vedea pe larg această problemă, în Marius Ioan Grec, Stelean Ioan Boia, Sorin Bulboacă (coordonatori), **ROLUL ARADULUI ÎN REALIZAREA MARI UNIRI. O PERSPECTIVĂ CRONOLOGICĂ**, "Colecția CENTENAR", "Vasile Goldiș" University Press, Arad, 2017.

Hotărârea este cuprinsă în *Regulamentul* pentru alegerea deputaților care urmau să voteze Unirea cea Mare. Alegerea deputaților urma să se facă în următoarele 10 zile în conformitate cu *Legea electorală din 1910*, pe circumscripții, în toate localitățile desemnate a fi centre electorale. Numărul deputaților aleși, s-a decis a fi cinci pe circumscripție electorală, aleși prin vot universal deschis. Este pentru prima dată când bărbații și femeile aveau dreptul de a-și exprima votul direct.

La 18 noiembrie 1918 Consiliul Național Român Central redactează, prin același **Vasile Goldiș**, manifestul *Către popoarele lumii*, semnat în numele Marelui Sfat al Națiunii Române de **Ștefan Cicio Pop**, prin care se făcea cunoscut refuzul autorităților maghiare de a ține seama de revendicările juste ale populației românești. Manifestul mergea pe linia anunțată în **Declarația de la Oradea – redactată tot de Vasile Goldiș**, în casa lui Aurel Lazăr din Oradea, cu sprijinul lui Mihai Veliciu – Declarație citită în Parlamentul de la Budapesta de către Alexandru Vaida-Voievod.

La **Arad** s-a constituit **Comanda Supremă a Gărzilor Naționale Române din Ungaria și Transilvania** (11 noiembrie 1918), care a coordonat activitatea tuturor gărzilor naționale din Transilvania.

La **20 noiembrie 1918 Consiliul Național Român Central anunță convocarea Marii Adunări Naționale la Alba Iulia**. În discuție au mai fost luate și alte locații: orașele Blaj și Sibiu, dar s-a optat pentru Alba Iulia datorită *faptei lui Mihai Viteazul* de la anul 1600 și a supliciului conducătorilor Revoluției de la 1784 în cetatea orașului. Alba Iulia a fost numită - în *Actul Convocării - cetatea istorică a neamului nostru*. Astfel, ca urmare a eforturilor Consiliul Național Român Central, într-o zi de duminică la 1 decembrie 1918, are loc Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a celor 1.228 de deputați - în Sala Cazinoului – iar în jurul sălii se adună și peste 100.000 de români - care votează în unanimitate *Hotărârea de la Alba Iulia* a Unirii Transilvaniei cu Regatul Român.

Arădanul Vasile Goldiș rostește cuvântarea solemnă, încheiată cu Rezoluția Unirii, care începe cu cuvintele: *"Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, decreteează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România"*.

La 12 decembrie 1918, Vasile Goldiș - în fruntea unei delegații ardelenene - prezintă la București regelui Ferdinand, actul unirii adoptat la Alba Iulia la 1 decembrie.

Consiliile naționale românești locale, care au activat sub conducerea Consiliul Național Român Central, și-au încetat activitatea la 6 februarie 1919. Ia ființă imediat **Consiliul Dirigent**, organism legislativ și executiv al Transilvaniei, care și-a continuat activitatea până în data de 4 aprilie 1920, când a fost dizolvat de către guvernul României.

După o serie de întâlniri și recepții la care au participat reprezentanții românilor din Transilvania, au fost primiți de Regele Ferdinand și de Regina Maria, cărora le-au înmănat actul Unirii pe 27 decembrie 1918.

Presa Unirii a fost reprezentată – în primul rând - de ziarul „Românul” din Arad apărut la 1 ianuarie 1911, ziar editat de Vasile Goldiș, tipărit în tipografia Concordia din Arad, ambele fiind situate în PALATUL ROMÂNUL din Arad, acolo unde a fost și locuința lui Vasile Goldiș, până în 1934 când va trece în eternitate (astăzi în această clădire funcționează Muzeul Memorial Universitar „VASILE GOLDIȘ”, realizat de Univ. de Vest „VASILE GOLDIȘ”).

"Prin această unire s-a împlinit visul de o mie de ani al neamului românesc", a spus Vasile Goldiș, președintele delegației, în fața Regelui.

"Vă așteptăm de o mie de ani și ați venit ca să nu ne mai despărțim niciodată", a răspuns premierul Ion I. C. Brătianu la banchetul care a urmat.

Am expus doar câteva dintre argumentele care îndreptățesc comunitatea Aradului să aspire la titlul de **Capitală Politică a Marii**

Uniri. Universitatea noastră a promovat încă de la înființare (din 1990) ideea națională, în primul rând prin numele pe care l-a adoptat, numele lui VASILE GOLDIȘ, personalitate de excepție a istoriei noastre recente, cel care a pecetluit Marea Unire prin Proclamația pe care a redactat-o și citit-o, nu numai în fața participanților la Marea Adunare de la Alba Iulia, ci în fața întregii lumi proaspăt ieșită din cel mai mare război cunoscut până în acel moment. În acest context, universitatea - prin departamentul de istorie – a inițiat redactarea și publicarea unor cercetări care să susțină importanța Aradului în procesul de coagulare națională, care s-a desăvârșit la Alba Iulia pentru că așa au decis arădenii, în special prin cei trei Corifei ai Marii Uniri: **Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop și Ioan Suciu.**

Manifestările dedicate Marii Uniri, iar mai apoi Centenarului au fost o constantă în preocupările Universității de Vest „VASILE GOLDIȘ” din Arad; menționez doar câteva, cu titlu informativ:

Foto: „ARADUL CENTENAR (1918-2018)” – „Ideile unioniste și presa arădeană”, simpozion organizat de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, prin Complexul Universitar de Studii Multiculturale și Patrimoniale, Muzeul Memorial Universitar „Vasile Goldiș”, Asociația pentru Cultură, Educație și Tineret „Vasile Goldiș” în cadrul „Zilelor Aradului”, vineri, 25.08.2017.

La 27 noiembrie 2017 în Sala Regele Ferdinand a Primăriei Municipiului Arad s-a lansat volumul: Marius-Ioan Grec, Stelean-Ioan Boia, Sorin Bulboacă, **ROLUL ARADULUI ÎN REALIZAREA MARIII UNIRI. O PERSPECTIVĂ CRONOLOGICĂ**, “Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2017 (423 p.), volum care subliniază importanța majoră a mișcării naționale din Ardeal, a intelectualității arădene, a bisericii creștine ... în procesul de menținere a identității națiunii române, națiune care s-a dovedit capabilă de înaltă solidaritate în momentele cruciale ale destinului național. Lansarea de carte a fost însoțită de o Expoziție de fotografie sub același generic (fotograf Virgiliu Jireghie), Expoziție de documente de epocă și Expoziție de carte.

În 2003, cu prilejul împlinirii a 85 de ani de la Marea Unire, în prezența ES Ion Iliescu, Președintele României, a fost inaugurat **Muzeul Memorial Universitar VASILE GOLDIȘ**, muzeu care până astăzi s-a extins devenind un adevărat **Muzeu al Marii Uniri**. Localul muzeului este de o valoare inestimabilă, fiind vorba de **Palatul ROMÂNUL** – sediul ziarului **Românul**, sediul Tipografiei **Concordia** (unde s-a tipărit ziarul Românul) și locuința lui Vasile Goldiș. Tot atunci s-a pus și piatra de temelie a viitorului Monument al Marii Uniri, la care visa Vasile Goldiș, încă de la Proclamarea Unirii la Alba Iulia – visul lui și a generației Marii Uniri nu a devenit încă Realitate !!!

Manifestările dedicate Anului Centenar vor fi în permanență în atenția noastră și se vor referi la rolul jucat de diferite personalități, oameni simpli în pregătirea Unirii; nu va fi uitat rolul Bisericii, dar nici cel al comunităților naționale, cele care sunt pe deplin protejate politic, chiar prin rezoluția MARIII ADUNĂRI de la Alba Iulia.

O manifestare de prim rang, în care Universitatea care poartă numele lui Vasile Goldiș s-a implicat, este: **CONGRESUL INTERNAȚIONAL DE ISTORIE A PRESEI (20-21 apr. 2018)**, organizat în parteneriat cu **ARIP** (Asociația Română de Istorie a Presei). Tema Congresului este una foarte generoasă: **PRESA MARIII UNIRI**. Este cel de-al XI - lea Congres, primul (cel din 2008) a fost organizat tot la Arad ... Vor participa **100 de specialiști (100 de ani de la unire)** în istoria presei din toate zonele țării, precum și din diaspora. Manifestarea este pusă sub genericul **CENTENARULUI MARIII UNIRI** și își propune să aducă în fața opiniei publice naționale și internaționale rolul pe care l-a avut presa vremii din toate teritoriile locuite de români în formarea conștiinței naționale, cea care a generat **MAREA UNIRE**, organizarea și desăvârșirea **Statului Național Unitar Român**, în condițiile favorabile generate de încheierea Primului Război Mondial, conflagrație în care românii au luptat pentru libertate și unitate.

Ariile tematice ale congresului: Precursori ai Marii Uniri, Militanți ai Marii Uniri: publiciști și oameni politici, Discursul pro-unionist în presă, Discursul anti-unionist în presă, Reprezentări fotografice ale Unirii din 1918, Rolul minorităților etnice în realizarea Unirii, Biserica și Marea Unire, Periodice reprezentative ale Marii Uniri, Regimul juridic al presei în contextul Unirii, Presa basarabeană unionistă, Presa bucovineană unionistă, Jurnaliști reprezentativi ai perioadei unioniste, Presa străină despre Marea Unire, precum și alte propuneri tematice individuale ...

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a lui **VASILE GOLDIȘ** se vor materializa mai multe dintre proiectele comunității academice care se revendică moral și instituțional de la numele marelui om politic: amplasarea bustului lui Vasile Goldiș în fața Palatului Românul, lansarea unor volume tematice, expoziții, filme documentare ... toate fiind completate cu o Conferință așezată sub genericul **“100 DE ANI DE UNITATE ROMÂNEASCĂ”**. Un moment important al acestor manifestări va fi lansarea volumul bilingv (rom./eng): **Tripticul Marii Uniri. Vasile Goldiș și Capitalele Marii Uniri: Arad, Alba Iulia, București / The Triptych of the Great Union: Vasile Goldiș and the Capitals of the Great Union: Arad, Alba Iulia, Bucharest**, autori: Marius-Ioan Grec, Stelean-Ioan Boia, Sorin Bulboacă.

Toate aceste manifestări, unele menționate altele nu, demonstrează capacitatea și determinarea Universității noastre de a se implica în “viața cetății”, pentru a pune în valoare **Testamentul Generației de la 1918, sintetizat în deviza “PRIN NOI ÎNȘINE!”**

Marea Adunare Națională de la 1 decembrie de la Alba Iulia, a avut unsprezece (11) oratori. Doar opt (8) dintre ei au luat cuvântul în fața delegaților națiunii române din Transilvania, în SALA UNIRII: Ștefan Cicio-Pop, Președintele Consiliului Național Român Central, Ioan Suci, Raportorul Adunării și principalul organizator al acesteia,

Gheorghe Pop de Băsești, Președintele Partidului Național Român, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Iosif Jumanca, Alexandru Vaida Voevod, Ioan Ignatie Papp, Episcopul ortodox al Aradului.

Din cei opt, patru au fost ARĂDENI, deci 50%; acest simplu fapt, o constatare cantitativă este sufficient pentru a demonstra – dacă mai era nevoie – implicarea Aradului, a arădenilor, în procesul de realizare a Unității Naționale proclamată la Alba Iulia, pe 1 decembrie 1918.

Următorii trei (3) oratori au vorbit doar afară în fața participanților - peste 100.000 - pe Câmpul lui Horea, azi Parcul Unirii: Miron Cristea, Episcopul ortodox al Caransebeșului, Iuliu-Hossu, Episcopul greco-catolic al Gherlei, Aurel Vlad.

Principalul orator al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia a fost VASILE GOLDIȘ, cel care a dat forma finală a **Rezoluției privind Unirea Transilvaniei cu România.**

